

VALIK VÄLJAVÕTTEID filosoofikandidaadi EDGAR SAVISAARE kirjutistest ja sõnavõttudest.

Esimesed väljavõtted on kirjutistest, milliseid tingis kaheksakümnendate aastate alul Eestis toimunud noorsoorahutused, mis saavutasid täisvõimsuse Kadrioru staadionil võime šokeerivate muusikute "Propelleri" esinemise ajal. Plahvatuse tingis teatavasti selle kontserdi ärajätmine, mis oli ENSV parteiladviku vastav nõudmine. Muide, nende rahutuste eestvedajateks olid peamiselt Tallinna Raudteekooli poisid - seega siis lähtudes nõukogude ideoloogiast, oli tegu proletaarlastega.

Mainitud rahutusi filmiti ja pildistati KGB poolt. Hiljem hakati neid jäädvustusi koolides õppejõududele esitama, et nood tunneksid sellest mässust ära oma õpilased. Neid tuvastatigi ja noorukite vanematele tekitati probleeme. Kõiki neid meeleavaldusi aga peeti ülemaailmse kapitalismi salasepitsusteks ja meie noorsoo vaimse maailmanägemuse mürgitamiseks. Sellest pajatavad ka mõned alljärgnevad lõigud. Rõhutatud tekstiosad on teostatud nende väljavõtete esitaja poolt.

* * *

1) Marksism-leninism ja noor põlvkond." "Noorus" 3/1982. Edgar Savisaar.

Kapitalistlik süsteem hukutas palju noori, sulgedes nende jaoks kõik inimliku eksisteerimise teed ja jättes vabaks vaid kuritegevuse teed.

Ajast aega on kodanlus püüdnud noorsoo mässumeelsust ühtede või teiste institutsioonide nõrkusega seletada. Autoritaarne perekond, demoraliseeriv kirik, jõuetu politsei, liberaalne kohus – kõigega võidakse põhjendada noorte protestivaimu. Paljud noorsooprobleeme uurivad teadlased on selle peibutise õnge läinud. Seda hinnatavam on Marxi läbinägelikkus mõista kõigi nende jõuetute või hoopis repressiivsete "vahepealsete struktuuride" põhjusena kodanlikku ühiskonda kui tervikut.

2) "Õppida uut moodi mõtlema, maailmast teisiti aru saama" "Nõukogude Kool" 11/1982 Edgar Savisaar, filosoofiakandidaat.

Avaliku arvamuse kujundamist mõistetakse kui "orienteerumist soodustava informatsiooni jagamist ülevalt alla", mille puhul võim räägib, rahvas kuulab ja pärast kuuleb võim oma häält paljukordse kajana massiteabes. Suunatud avalik arvamus ei kujuta enesest võimu ja rahva dialoogi, vaid võimu monoloogi rahvale...

3) "Noorsooprobleemidest tänapäeva maailmas" "Eesti Kommunist" 2/1983 Edgar Savisaar, filosoofiakandidaat.

... Vastandlike ideede võitlus noorsoo pärast on... kompromissitu. Kommunistid on selles võitluses eelisseisundis, olles relvastatud marksismi-leninismi õpetusega, näevad nad kõigist sügavamini ja õigemini maailmas toimuvate protsesside olemust ja perspektiivi ning teevad sellest õigeid järeldusi võitluseks oma maade töölisklassi ja kõigi töötajate huvide eest, demokraatia, rahu ja sotsialismi eest. Lõpetuseks võib ütelda, et maailmas ei hoogustu mitte ainult noorsoo demokraatlik, vaid ka kommunistlik liikumine. Ja seda vaatamata imperialismijõudude ägedale antikommunistlikule, oma olemuselt inimvihkajalikule, propagandale. ...

* * *

Tähelepanuväärsed on ENSV filosoofiakandidaadi kirjutised ka nõukogude üldideoloogiast. Need ei anna võimalust kaksipidi mõtlemiseks - kõik on ehtsalt ja ehedalt punaimpeeriumi vaimus. Kogu maailma kõige suuremaks vaenlaseks on ikka need neetud Lääne imperialistid. Omad vitsad saavad tugevalt kätte just Ühendriigid. Lugeses neid tolleagseid üllitisi, tekib tunne, et sõnu on paberile pannud eestlaste suurim sõber Zdanov.

4) "Ajaloo õppetunnid"

"Noorus" 10/1984 Edgar Savisaar, filosoofiakandidaat.

...Teise Maailmasõja eel soovis Nõukogudema ainsana vabastada inimkonda sõjakoledest üldse, vähendada maailmas sõjaohu, likvideerida potentsiaalsed sõjakolled. Juba V.I. Lenin näitas, et rahuvõitlus saab sotsialismi peamiseks välispoliitiliseks ülesandeks, kuna rahu tingimustes on võimalik täielikumalt ära kasutada sotsialismi eeliseid võrreldes kapitalistliku korraga. Lenini kavandatud kurss on NLKP ja Nõukogude riigi välispoliitilise tegevuse aluseks. Oma ustavust rahuliku kooseksisteerimise printsiipidele on Nõukogude Liit tõestanud praktikas ning kinnitanud kõikidel rahvusvahelistel foorumitel... Nõukogude rahupealetung on tähtsal kohal maailma rahvaste rahuvõitluses. Esimene sotsialistlik riik, kinnitades inimeste õiguse rahule konstitutsioonilise printsiibina, sammub maailma rahuvõitlejate esireas.

5) "Klassikasvatus arenenud sotsialistlikus ühiskonnas"

"Eesti Kommunist" 1/1985 Edgar Savisaar, filosoofiakandidaat.

...Sotsialistliku psühholoogia kujunemist soodustab elu ise, mis tõendab sotsialistliku korra ja meie nõukoguliku elulaadi üleolekut. Töölisklassi õpetuse lipu all saavutatud eluliselt tähtsate võitude tulemusena kinnistuvad inimteadvuses niisugused sotsialistliku psühholoogia ja moraali elemendid nagu kollektivism, humanism, solidaarsus ja internatsionalism. Selline on nõukogude inimese psühholoogia kujunemise keerulise protsessi objektiivne külg... Kodanlik ideoloogia püüab sotsialismi saavutusi moonutatult tõlgendada, nende mõju summutada. Võitlus kodanliku ideoloogia vastu aitab luua tingimusi, et töötajad omandaksid mitte ainult marksistliku-leninliku ideoloogia, vaid ka sotsialistliku psühholoogia.

KAHEKSAKÜMNENDAD AASTAD: KLASSIKASVATUSE ERIPÄRA.

...Esiteks ei saa jätta arvesse võtmata Läänes vallapäästetud psühholoogilist sõda sotsialismimaade, eeskätt Nõukogude Liidu ja sealhulgas Eesti NSV vastu ning püüdeid mõjutada meie inimeste mõistust ja südant. Kodanlikku ideoloogiat iseloomustavad praegu hoolikalt maskeeritud katsed pookida nõukogude inimestele külge oma elulaadi, individualismi, eraomanduslikke instinkte, natsionalismi ja religioosseid meeleolusid.

...Sotsialismivastased jõud püüavad ära kasutada neid poliitiliselt ebakindlaid elemente nõukogude ühiskonnas, kes on nakatatud kas eraomaniku psühholoogiast või apoliitilistest meeleoludest. Tegu on deformeerunud isiksustega, kellel materjaalse heaolu jahtimise kõrval pole välja kujunenud vajadust kõrge vaimse kultuuri järele. Kultuurituse ja moraalse alaarengu baasil võivad maad võtta väikekodanlik moraal ja psühholoogia, mis omakorda loovad soodsa pinnase kodanliku elulaadi elementide sisseimbumiseks...

...Eesmärk on luua igas ettevõttes ja asutuses niisugune kõlbeline ja psühholoogiline õhkkond, mis aitaks kujundada sotsialistlikule elulaadile omaseid, kõrgest klassiteadvusest ja poliitilisest kultuurist, ning internatsionalismi, kollektivismi, seltsimeheliikkuse ja nõudlikkuse vaimust kantud inimestevahelisi suhteid. Sellises kollektiivis osatakse vastu seista klassivaenlase ideoloogilistele diversioonidele, reaalselt sotsialismi laimavatele rünnakutele, olla abiks niisugustele inimestele, keda ähvardab oht sattuda kodanliku propaganda mõju alla.

...Niisuguseid tootmiskollektiive, kus reageeritakse võitlevalt vaenuliku ideoloogia igale ilmingule ja seatakse kindlad tõkked Läänest imbuva kodanliku maailmavaate mõjudele, on mõistagi meie vabariigis. Laiemalt ja sihikindlamalt on vaja tutvustada nende kogemusi klassikasvatuse korraldamisel.

...Klassikasvatus tänapäeval - see on ka püha mälestus neist, kes andsid oma elu, vabastades 40 aastat tagasi Eesti saksa fašistlikest röövullutajatest, see on ka tänu suurele vene rahvale, kõigile

vennasrahvastele nende omakasupüüdmatu abi eest rahvamajanduse sõjajärgsel taastamisel ja Eesti muutmisel kõrgesti arenenud tööstusvabariigiks. Meie vabariigi elanike klassikasvatuse peasisuks tänapäeva oludes on sotsialismi eeliste viimine tema teadvusse, tema patriootiline ja internatsionalistlik kasvatamine ning Nõukogude rahvaste vahelise sõpruse tugevdamine.

6) "Toitlustusprobleemi mõned tahud"

"Looming" 6/1985 Edgar Savisaar.

...Suur osa arengumaid ei suuda end toiduainetega enam üldse kindlustada. Sotsialistlikes maades ületab põllumajandustoodangu kasv süstemaatiliselt rahvaarvu kasvu, tekkinud on aga põllumajandusliku tootmise mitteküllaldase efektiivsuse, toiduainete kvaliteedi, tootmise ja tarbimise struktuuri probleemid.

...Kapitalistlikes tööstusriikides on tööviljakus põllumajanduses kõrge, paraku ei suudeta eramajanduse tingimustes elanikkonna vaesemaid kihte kvaliteetse toiduga ikkagi küllaldaselt varustada.

...Tõsist muret teeb Kesk-Vene küla võrdlemisi ühekülgne vajaduste struktuur, loid kultuurielu ning elanike vähesed vaimsed huvid.

7) "Ring ümber ideoloogia"

"AjaPulss" 13/1985 filosoofiakandidaat Edgar Savisaar.

"MORAALNE TASARELVASTUMINE" JA PSÜHHOLOOGILINE SÕDA.

...Nüüd on ideelises sfääris välja kuulutatud "moraalse tasarelvastumise" programm. Erilist tähelepanu pööratakse noorte ühendriiklaste ideoloogilisele mõjustamisele, neis antikommunistlike eelarvamuste kujundamisele. Hea näide selle kohta on USA-s ilmunud "Kommunismi algkursuse" õpik, mis on määratud 12-13 aastastele noortele. Raamat koosneb vastustest küsimustele "Kuidas elaks teie perekond siis, kui USA-s valitseksid kommunistid?", "Mida teie saate ja võite teha hoidmaks kommunismi Ameerikast eemal?" jne. Kommunismi kujutatakse niivõrd süngetes värvides, et pole ime, kui noored ameeriklased suhtuvad sellesse progressiivsesse sotsiaalsesse liikumisse umbusuga.

...Tõlgendades ajalugu oma suva järgi, väidavad õpiku autorid, et sellest ajast peale, kui Ameerika kohal ripub kommunismoht, on ühendriiklased sunnitud elama pideva pinge ja stressi seisundis.

* * *

Teatavasti kaasajal endise Rahvarinde nüüdselt võimul olevad tegelased pidevalt kinnitavad: Rahvarinne soovis taastada Eesti iseseisvumist järjepidevuse aluseks. Meie olime need, kes viisid Eesti riigi vabadusele. Paraku Rahvarinde peamehe ärkamisaja sõnavõtud pajatasid hoopis millestki muust. Seda kõike aga püütakse nüüd lausa unustada, sest praeguses situatsioonis see esialgu veel kasulik ei ole. Küll aga võib tõde saada vägagi kasulikuks tulevikus. Seda loomulikult siis, kui taolised filosoofiakandidaadid jätkuvalt jäävad võimule ja juhivad jälle eesti rahvast helgesse tulevikku. Selles osas on suurt headmeelt üles näidanud ka praegused Kreml'i võimumehed.

8) Rahvarinde I Kongress. 1988. a Edgar Savisaare ettekanne.

...Teise osa inimeste nostalgia püüab samuti ajalugu tagasi pöörata 1939-ndasse, veel parem 1938. aastasse. Neile on iseloomulik see, et nad ei näe vormi taga sisu. SOOVITAKSE IGAL JUHUL TAASTADA RIIKLIK ISESEISVUS, mõistmata, et rahvaste enesemääramisel on väga erinevaid vorme. Rahvarinde eesmärgiks on saavutada uus sisu, mis väljendub vabariigi suveräänsuses. EVIE-s, humanismis ja demokraatias. Mismoodi me seda aga teoks teeme, sõltub konkreetsetest oludest, ja need on määratud poliitiliste realiteetidega. See teist liiki nostalgia on südamelähedane

ka mõnele eesti noortegrupile, kes ei usu, et suveräänsust on võimalik realiseerida teisiti kui iseseisva riigina; kes ei usu, et ületsentraliseeritud LIITRIIGIST VÕIB SAADA SUVERÄANSETE RIIKIDE LIIT. Nad ei usu, et praegune ühiskonnakorraldus suudab neid tulevikus kaitsta - aga neil on elada veel palju aastaid - ja seepärast on loomulik, et nad püüavad endale kavandada paremat tulevikku.

9) Intervjuu filosoofiakandidaat Edgar Savisaarega. TõnuKõrda "Maaleht" 05.05.1988.

...Teiseks tuleb silmas pidada, et Rahvarinne luuakse perestroika toetuseks. Kuna perestroika teele asus esimesena Partei, siis järelikult on Rahvarinne loodud ka Partei toetuseks. Arvan, et praktilises tegevuses kujuneb Rahvarinde üheks põhiülesandeks kõigi jõududega aidata kaasa NLKP XIX Parteikongressi otsuste kiiremale elluviimisele Eesti NSV-s.

* * *

Põhimõtteid sõnades aga tuli muuta, sest nii nõudis olukord. Siin arvestati paljuski ka sellega, et Eesti rahval on pahatihti rohkem kui lühike mälu. Kuidas hinnata neid kameeleone, annab üsna tubli hinnangu käsitletud nõukogude filosoofiakandidaat ise ning esitatud materjalide põhjal hinnangu ka iseendale. Selle esile toomisel, kujundas ta end nagu tõe ja õigluse eest peamiseks ning kõige ausamaks võitlejaks, kelle seisukohad on alati ja ikka olnud ainult Eesti iseseisvusest lähtuvad, esitades sõnavõttus end mitte kunagi vastavalt oludele sobitajaks ja meelemuutjaks. Selle peale rahvarindelased tormiliselt aplodeerisid. See ausameelsuse ja muutmatu meele müüt kestab kuni siiani ja järjest võimenduvalt. Kuhu taoline müüt ja teatud osa eestimaa elanike toetus ja mälunõrkus meid lähitulevikus viia võivad, ei ole raske aimata.

10) "Revolutsioonjätukub" 1988. a Edgar Savisaar.

...Uuenemisprotsessi sumbumine võib alata totaalset käigult ümberkasvamiseks. Ajaloolise praktika seisukohalt oli õpetlik näha, kuidas mammonakogujad muutusid hetkega sotsiaalse õigluse eest võitlejateks ning kõikemõistvad head ülemused karmideks korra ja distsipliini nõudjateks. Näiliselt on üleminek uut moodi mõtlemisele sellega saavutatud. Keegi pole vastu, keegi pole ükskõikne, kõik on täis vaimustust.

Põhimõtete muutmine on olnud sedavõrd kiire, et paljude inimeste kohta tekib kahtlus, kas neil üldse ongi mingeid põhimõtteid või püütakse endast müüa just seda pilti, mis parajasti vastab ajavaimule. Lõpuks püütakse negatiivsed probleemid sotsiaalsest mälust kustutada, väidetakse, et kõik on niigi teadlikud, nad on juba saanud hukkamõistva hinnangu ning rohkem pole põhjust nende juures peatuda. Eriti iseloomulik oli niisugune lähenemisviis isikukultuse teemade käsitlemisel. ...

...Nii Eesti NSV-s elavatel eestlastel kui ka venelastel on ühine eesmärk: ühiskonna majandusliku ja sotsiaalse elu kardinaalne uuendamine demokraatlikul alusel, kusjuures taas peame tunnistama perifeeria mahajäämust ja saamatust võrreldes Moskva ja Leningradiga. Uutmise vallas on meil vene rahvuselt veel nii mõndagi õppida. Eesti NSV-s elavatel rahvustel on ka ühine liider, kelle tegevusprogramm ühendab ja äratub nõukogude rahvaid sotsialismi täiustamisele ning moonutuste kõrvaldamisele, sealhulgas ka rahvussuhetes. M. Gorbatsovi tegevusprogrammi populaarsus rajaneb selle vastavusel rahvaste ajalooliselt väljakujunenud huvidele.

11) EKP Keskkomitee XI pleenum 09.10.1988. a. Edgar Savisaare sõnavõtt. Avaldati ajalehes "RahvaHää" 13.10.1988. a.

...Lõpuks. Olen siin kui KOMMUNIST ja saan väljendada vaid ühte kommunisti suhtumist. Kuivõrd vastuvõetav on see EKP Keskkomitee pleenumile, eeskätt aga partei avalikkusele ja

avalikkusele üldse, seda peavad muidugi teised ütlema. Mida minu arvates praegu ootab reakommunist parteilt?

Tooksin selle kohta mõned mõtted. Kõik me oleme nõus teesiga, et Partei peab koosnema eesrindlikest inimestest. Praegu on see esmatähtis. Midagi nähtavat selles suunas aga ju ei toimu. Kas siiski poleks õige aeg välja kuulutada parteiline mobilisatsioon perestroika toetuseks Eestis?

Materjalid kokku kogutud 2002. aasta sügiskuul.